

Література:

1. Барладін О.В. Мультимедійні атласи з географії світу і України – нові ресурси для географічної освіти / О.В. Барладін, І.В. Бусол, О.Ю. Скляр // Проблеми безперервної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Харків, 2010. – Вип.11. – С. 16-17.
2. Барладін О.В. Створення науково-методичних Інтернет-ресурсів з географії та історії з інтерактивними функціями / О.В. Барладін, О.С. Бойко, І.В. Бусол // Сучасне навчальне обладнання : інновації, технології, досвід. – Суми, 2010 – С.10-12.
3. Барладін О.В. Навчальні й довідкові CD-атласи для шкіл та ВУЗів / О.В. Барладін, Л.М. Даценко, Г.О. Пархоменко // Стійкий розвиток міст: Матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. – Харків: Харків. держ. акад. міськ. госп., 2002. – 33 с.
4. Інтерактивні карти з фізичної географії України. - Режим доступу: <http://www.osvitanet.com.ua>

УДК 37.091.33 - 028.22 : [332.13 : 331.522.4]

Н.О. Бойко

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО І ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КУРСІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто проблеми створення і використання навчальних презентацій при вивченні соціально-демографічного і трудового потенціалу регіонів України в курсі регіональної економіки.

Ключові слова: навчальна презентація, соціально-демографічний, трудовий потенціал, коефіцієнт міжрегіональної диференціації.

N. Boyko

EDUCATIONAL PRESENTATIONS IN THE STUDY OF SOCIAL-DEMOGRAPHIC AND LABOUR POTENTIAL IN THE COURSE OF REGIONAL ECONOMY

The article deals with the problems of making and applying educational presentations while studying social-demographic and labour potential of Ukraine's regions in the course of regional economy.

Key words: educational presentation, social-demographic, labour potential, interregional differentiation rate.

Н.А. Бойко

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ УЧЕБНЫХ ПРЕЗЕНТАЦИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОГО И ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА В КУРСЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Рассмотрены проблемы создания и использования учебных презентаций при изучении социально-демографического и трудового потенциала регионов Украины в курсе региональной экономики.

Ключевые слова: учебная презентация, социально-демографический, трудовой потенциал, коэффициент межрегиональной дифференциации.

Вступ. Процеси глобалізації в сучасному світі зумовлюють величезну значущість соціально-демографічного потенціалу як особливо цінного ресурсу, оскільки головним багатством країни та вирішальним чинником суспільного прогресу є людський фактор. Втрата демографічного потенціалу істотно послаблює позиції країни в глобальному просторі і негативно впливає на формування трудового потенціалу.

Вихідні передумови. Вивченню соціально-демографічного, трудового потенціалу регіонів присвячено багато праць науковців: В.П. Антонока, І.В. Білоконя, С.І. Дорогунцова, Ф.Д. Заставного, Т.А. Заяць, Е.М. Лібанової, Я.Б. Олійника, М.І. Фащевського та ін. В останні роки опубліковано праці вітчизняних і зарубіжних учених, освітян: О.М. Берлянта, О.М. Бурли, Н.М. Дук, Л.М. Даценко, О.О. Жемерова, С.Г. Коберніка стосовно інформаційних і комунікативних технологій навчання. Питання такого змісту досить часто обговорюються на наукових конференціях і семінарах. Однак, серед публікацій і виступів, на нашу думку, недостатньо уваги приділяється саме

висвітленню соціально-демографічного та трудового потенціалу регіонів.

В основі формування соціально-демографічного потенціалу перебувають процеси природного і механічного відтворення населення, а також відтворення всієї сукупності соціальних якостей населення [2]. Важливим завданням теми статті є комплексний підхід до вивчення теоретичних положень і аналізу різних аспектів, пов'язаних із формуванням потенційних можливостей населення.

Метою статті є висвітлення соціально-демографічного потенціалу регіонів, ролі регіонів у забезпеченні трудового потенціалу України, використання отриманих результатів у навчальних презентаціях з регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу. Сучасний соціально-демографічний потенціал України формується в умовах фінансово-економічної, демографічної кризи та характеризується поєднанням економічних, екологічних проблем, прогресуючої депопуляції одночасно з погіршенням якісних характеристик

населення, насамперед його здоров'я. Вивчаючи соціально-демографічний потенціал України та її регіонів і створюючи навчальні електронні презентації, слід ураховувати показники: природного руху населення (народжуваність, смертність, природний приріст) регіональні особливості; механічного руху (сальдо міждержавної і внутрідержавної міграції); статевовікової структури (діаграми розподілу населення за віком і статтю); сімейного складу; рівня здоров'я; рівня освіти; професійно-кваліфікаційного складу.

Основою демографічного потенціалу є життєвий потенціал населення багатьох співіснуючих поколінь [2]. Серед чинників, що мають вплив на формування соціально-демографічного потенціалу, є такі:

- соціально-трудова умова (рівень зайнятості, чисельність безробітних, якість трудових ресурсів);
- соціально-економічні умови (доходи населення, середньомісячна номінальна зарплата та пенсії, вартість житла, рівень споживання населення, забезпеченість побутовими і комунальними послугами, частка плати за ці послуги в бюджеті сім'ї);
- сімейно-шлюбні традиції тощо.

Досить цікавим, на нашу думку є порівняння цих показників в різних регіонах України і демонстрація цих розбіжностей на електронних картах.

Соціально-демографічний потенціал визначається не лише динамікою кількості населення, а і збалансованістю його структури за статтю та віком, здоров'ям та захворюваністю, середньою тривалістю життя, співвідношенням народжуваності та смертності, шлюбності та коефіцієнтом розлучень, частки позашлюбних народжень тощо. Всі зазначені особливості ми враховуємо при створенні презентацій, які характеризують демографічну ситуацію в Україні.

Результатом сучасних тенденцій природного руху населення є статевовікова структура населення, для якої характерним є скорочення питомої ваги дітей і молоді в складі населення та, відповідно, зростання осіб старшого віку. Наслідком диспропорцій у віковій структурі є збільшення демографічного навантаження на працююче населення. Середня тривалість життя в Україні – 68 років (62 роки для чоловіків та 74 роки для жінок). Це один із найнижчих показників в Європі.

Механічний рух населення також істотно впливає на формування соціально-демографічного потенціалу. Актуальним, на нашу думку, тут буде створення картограм міждержавної і внутрішньодержавної міграції. Слід зауважити, що в останні роки зросло значення трудової міграції, що в першу чергу залежить від можливостей працевлаштування. Вивчаючи міграційні процеси, звертаємо увагу на зміни міграційного сальдо впродовж останніх років. Аналізуючи статистичні дані, будуємо діаграми, на яких бачимо, що міграційне сальдо в Україні після 2004 р. стало позитивним: у 2005 міграційне сальдо становило 11,9 тис. чол., у 2006 – 14,2 тис., у 2007 – 16,8 тис. осіб.

Соціально-демографічний потенціал є основою формування трудового потенціалу, що відбувається в умовах збереження низького рівня попиту на робочу силу, значного перевищення пропозиції над попитом, поширення нерегламентованої зайнятості, невисокої місткості ринку праці. Основні характеристики

трудоного потенціалу такі: чисельність економічно активного населення; частка зайнятого населення; чисельність зареєстрованих безробітних; структура зайнятих за сферами господарства та ін. Визначення ролі регіонів у забезпеченні трудового потенціалу України є досить актуальним.

Трудовий потенціал має такі основні компоненти: демографічний; економічний; освітньо-професійний; фізіологічний; соціальний [1]. На відтворення трудового потенціалу регіонів істотно впливають чинники: рівень економічного розвитку регіонів; регіональна соціальна політика; розвиток соціальної інфраструктури. Суттєві регіональні відмінності між цими чинниками обумовлюють певну диференціацію умов відтворення трудового потенціалу України.

За даними статистичного щорічника 2008 р. складаємо разом із студентами таблицю міжрегіональної диференціації показників, що характеризують умови відтворення трудового потенціалу регіонів. Отримані дані використовуємо у створенні навчальних презентацій та на інтерактивних лекціях.

Аналізуючи формування демографічного компонента, з'ясуємо, що найвищі показники природного приросту в 2008 р. були у Закарпатській обл.: 1,7‰, найнижчі – у Чернігівській: -12,2‰ (коефіцієнт міжрегіональної диференціації становить 8,2).

Частина населення у працездатному віці у Харківській обл. – 62,5%, у Чернігівській – 57,3% ($k=1,1$). Приходимо до висновку, що демографічні умови відтворення трудового потенціалу, особливо за показником природного приросту, відрізняються у декілька разів. Це, в свою чергу, приводить до зростання відмінностей у формуванні демографічної основи трудового потенціалу – частки населення працездатного віку.

Аналізуючи рівень економічного компонента, визначаємо найнижчий рівень безробіття за методологією МОП: у АР Крим – 4,7%, найбільший – у Рівненській і Тернопільській обл.: 8,8% ($k=1,6$). Рівень зареєстрованого безробіття найнижчий у Донецькій обл. – 2,0%, найвищий – у Тернопільській обл.: 5,1% ($k=2,55$). Середній рівень заробітної плати у Донецькій обл. – 2015 грн., у Тернопільській – всього 1313 грн. ($k=1,5$). Значні відмінності між показниками безробіття та рівня оплати праці свідчать про різні умови використання трудового потенціалу, які суттєво зростають в умовах економічної кризи.

У формуванні освітньо-професійного компонента серед інших показників досить цікавим є порівняння показників кількості студентів ВНЗ III–IV рівнів акредитації на 1000 осіб економічно активного населення. Їх найбільше у Харківській обл. – 190, найменше – у Закарпатській: 37 чол. ($k=5,1$). У підготовці кваліфікованих робітників у ПТНЗ максимальні показники у Вінницькій обл. – 18,3‰, в Одеській – 9,4‰ ($k=1,9$).

Одним із показників, що можна віднести до фізіологічного компонента, є викиди шкідливих речовин. Вони мінімальні у Житомирській обл. – 2,7 т/км², максимальні – у Донецькій обл. – 66,7 т/км² ($k=24,4$).

Вищезазначені та інші показники, а також розбіжності можна порівнювати з даними тих регіонів, звідки приїхали навчатися студенти.

Висновки. Наслідком зазначених досліджень є створення різноманітних електронних карт, карто-

грам, діаграм у навчальних презентаціях. А проведений студентами самостійний аналіз свідчить про те, що в регіонах України існують суттєві відмінності в умовах відтворення соціально-демографічного і трудового потенціалу, що істотно впливає на економічний розвиток регіонів, соціальний настрій та міграційні процеси. Саме тому державна регіональна політика має бути спрямована на вирівнювання соціально-економічних умов формування і розвитку трудового потенціалу. Проблема диференціації умов відтворення трудового потенціалу регіонів України потребує більш глибокого і комплексного дослідження.

Здійснення розробки навчального курсу інтерактивних лекцій з використанням мультимедійних технологій, використання навчальних презентацій на лише на лекціях, а й на семінарських заняттях, як показує досвід, дають змогу залучати студентів до організації навчального процесу. Навчальні презентації, в яких висвітлюється соціально-демографічний та трудовий потенціал, можна використовувати також у середній школі при вивченні економічної і соціальної географії.

Рецензент — доктор географічних наук, професор М.І. Фащевський

Література:

1. Антонок В.П. Роль регіонів у забезпеченні умов відтворення трудового потенціалу України / Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – К.: КНЕУ, 2009. – 796 с.
2. Регіональна економіка: Навч.-метод. посіб. / О.В. Ольшанська, М.І. Фащевський, І.В. Білоконь та ін.; за заг. ред. М.І. Фащевського, О.В. Ольшанської. – К.: КНЕУ, 2010. – 284 с.
3. Статистичний щорічник України за 2008 р./ За ред. О.Т. Осаулєнка. – К., 2009. – 566 с.

УДК 528.92 : 577.4

Е.Л. Бондаренко, В.О. Шевченко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ НА ОСНОВІ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ

У статті сформульовано вимоги до сучасної геоінформаційної системи для вирішення проблемно-орієнтованих завдань еколого-географічного картографування. Однією з головних таких вимог є забезпечення максимальної зручності та ефективності роботи з географічною інформацією, що досягається шляхом удосконалення інтерфейсу ГІС.

Ключові слова: проблемно-орієнтовані завдання, еколого-географічне картографування, географічна інформація, інтерфейс ГІС.

E. Bondarenko, V. Shevchenko

SOLUTION OF PROBLEM-ORIENTED TASKS OF ECOLOGICAL-GEOGRAPHICAL MAPPING BASED ON GIS-TECHNOLOGIES

The article formulates requirements for modern geoinformation system to solve problem-oriented tasks of ecological-geographical mapping. One of such key requirements is support of maximum convenience and general work with geographical information which is achieved by improvement of GIS interface.

Key words: problem-oriented tasks, ecological-geographical mapping, geographical information, GIS interface.

Э.Л. Бондаренко, В.А. Шевченко

РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМНО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАЧ ЭКОЛОГО-ГЕОГРАФИЧЕСКОГО КАРТОГРАФИРОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ГИС-ТЕХНОЛОГИЙ

В статье сформулированы требования к современной геоинформационной системе для решения проблемно-ориентированных задач эколого-географического картографирования. Одним из главных таких требований является обеспечение максимального удобства и эффективности работы с географической информацией, что достигается путем усовершенствования интерфейса ГИС.

Ключевые слова: проблемно-ориентированные задачи, эколого-географическое картографирование, географическая информация, интерфейс ГИС

Вступ. Сучасний стан розвитку геоінформаційних систем (ГІС) та технологій свідчить про все більше їх використання у різноманітних сферах людської діяльності. Практика застосування ГІС в науках про Землю доводить, що вони є гнучким та універсальним засобом для вирішення багатьох

конструктивних задач: управління навколишнім середовищем, моніторингу, оцінки й управління ресурсами, прогнозування тощо; а також те, що сучасні тенденції в розвитку ГІС-технологій характеризуються відкритістю геоінформаційних систем зі збільшенням їх функціональності.